

Juraj MUŽINA

Kovači – dvi puneštre i jedan portal na crkvi Svetoga Antona u Dubašnici

Juraj MUŽINA, dipl. ing.

Društvo Krčana i prijatelja otoka Krka u Zagrebu

Bukovački vijenac 15, Zagreb

juraj.muzina1@zg.t-com.hr

UDK 930.271:003.349.1](497.5 Malinska)

Stručni članak

U Dubašnici, u mjestu Sveti Anton, na pročelju crkve na dva prozora i jednom portalu sačuvalo se čak šest glagoljskih natpisa i grafita. Na portalu je arapskim brojkama zapisan broj „1555“, koji najvjerojatnije označava godinu nekog značajnog događaja za to selo. Ostali natpisi i grafiti pružaju nam saznanja o dobročiniteljima, svećenicima naučiteljima i mladićima koji su pohađali glagoljaške škole tijekom XVIII. stoljeća.

Ključne riječi: Kovači, Sveti Anton, glagoljski natpisi, 1555., Ivan Kraljić.

Nakon što je krčki knez Ivan VII. Frankopan između 1451. i 1463. g. naselio područja današnje Dubašnice doseljenicima s Velebita, broj stanovnika se znatno povećao i došlo je do formiranja većeg broja naselja. Jedno takvo naselje zvano Kovači smjestilo se na plodnom, središnjem dijelu Dubašnice okruženo selima Sveti Ivan, Sablići, Mervac, Selo, Turčići i Milovčići. Sredinom XVIII. stoljeća selo Kovači postupno počinje mijenjati naziv u Sveti Anton po crkvi Svetog Antona Padovanskog.

Porast broja stanovnika potaknuo je osamostaljenje te odvajanje Dubašnice od Omišlja krajem XV. stoljeća. Prvo se 1480. osniva župa, a ubrzo i novi krčki kaštel – Dubašnica. Komun, odnosno kaštel Dubašnica ukida se 1807. u

vrijeme Napoleonove vladavine zajedno sa svim ostalim krčkim kaštelima. Općina Dubašnica se ponovno osamostaljuje 1882. godine, ali sad zajedno s Poljicama, Skrpčićima i Linardićima, a Sveti Anton postaje prvo općinsko središte.

Crkva Svetog Antona Padovanskog

Članovi dubašljanskoga kapitula su 1657. godine zatražili dozvolu crkvenih i civilnih vlasti za gradnju crkve u selu Kovači. Dozvola je dobivena i već 1663. krčki biskup Franjo II. Marchi, Splićanin, u izvješću s vizitacije izvještava o novoj crkvi posvećenoj Sv. Antonu Padovanskom u „*nella villa di fabri*“ – u selu kovača.

Crkva je sagrađena od kamena s apsidom polukružnog oblika. Dugačka je 13,6, široka 7,2 i visoka 4 metra. Unutar crkve nalazi se barokni mramorni oltar s oltarnom palom koja predstavlja sv. Antona. Na oltaru se nalazi i manje svetohranište. Lađa kapele ima četiri romanička prozora i jedan takav na apsidi. Nad pročeljem crkve je preslica s dva zvona, a ispred crkve je velika loža koja zasjenjuje još dva prozora i jedan portal. (Slika 1)

Za izgled, ali i za korištenje te crkve velike zasluge ima obitelj Kraljić-Skutlić. Zaslužni su paron Jure,¹ trgovac i brodovlasnik, i njegov brat pop Mate,² plovnik dubašljanski od 1696. do 1713. godine i glagoljaški učitelj (1715. imao je osam đaka u svojoj školi).

Posebno se istaknuo Ivan Kraljić, pop Skutlić,³ sin parona Jure i majke Mare, koji je rođen 1705. godine. Nakon redovnog školovanja za popa, odlazi na doškolovanje iz retorike u Veneciju 1733. godine. U Veneciji 1734. izdaje molitvenik i priručnik *Pribogoljubne molitve zgovarajuće prvo i po dospitak mise* (...). Nakon povratka iz Mletaka posvetio se prosvjeti i opismenjavanju svoje sredine. Vodio je u svojoj kući u Svetom Antonu vrlo cijenjenu glagoljašku školu za žakne i ostalu djecu.⁴ Za boravka u svom selu redovito je misio u crkvi Sv. Antona. Napravio je 1738. g. kao *prokurator savišeobičajnoga klerga*

1 ŠTEFANIĆ 1941, 41-45

2 ŠTEFANIĆ 1970, 144

3 GALOVIĆ 2004, 193

4 BOTICA – GALOVIĆ 2014, 55-71.

Sl. 1. Crkva Svetog Antona Padovanskog

dubašljanskog i knjigu oporuka *dubašnjanskom klergu* na glagoljici i latinici – *Legati vični ovoga poštovanoga klerga za koih oće se pisati (...)*. Knjigu je započeo s *Misse posobne ke ima služiti poštovani klerg priko leta svakoga miseca*.⁵

.....
5 ŠTEFANIĆ 1960, 104

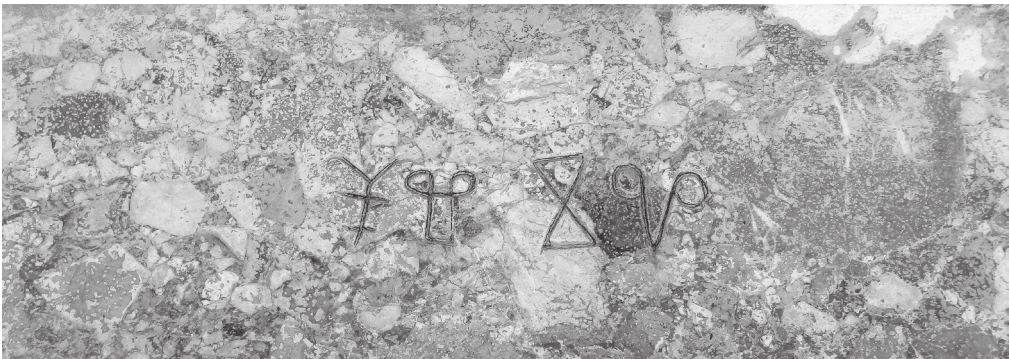
Načinio je to nakon što je popu Antonu Strilčiću izgorjela kuća zajedno s velikim brojem dokumenata dubašljanskoga kapitula. Pop Ivan Kraljić-Skutlić jedini je hrvatski glagoljaš koji je sastavio i priredio jedan glagoljski rječnik *Slovník slavjanskij latinskij harvatskij* 1754. godine. Pripisuje mu se izgradnja kapele Sv. Josipa u Sv. Antonu nedaleko od crkve te ulaznog portala s glagoljskim natpisom na crkvi Svetog Antona. *1762. godine na 8. decembra umri pop I. Kraljić od let 57 incirka u Svetom Antonu.*

Zahvaljujući trajnim naporima obitelji Kraljić-Skutlić, ali i ostalih obitelji iz sela, papa Pio VI. je 16. srpnja 1774. godine tu crkvu obdario oprostom te za one koji je hodočaste i one koji se u njoj ispovijedaju i pričešćuju ona postaje hodočasničko odredište. Crkva Svetog Antona Padovanskog bila je u funkciji župne crkve tijekom gradnje (1854. – 1857.), kao i u vrijeme (2006. i 2007.) restauracije crkve Sv. Apolinara u Bogovićima.⁶

Natpisi i grafiti na dvi puneštre i jednom portalu

Kad je crkva 1724. popravljana, možda i dograđivana, na pročelju crkve postavlja se novi portal od izglaćanog kamena bademovca (*breccia*). Na nadvratniku dimenzija 136 x 18,5 cm uklesan je natpis veličine 16 x 4 cm s glagoljskim slovima uklesanom godinom izrade (Slika 2):

1724

Sl. 2. Crkva Sv. Antona Padovanskog, nadvratnik portala (snimio J. M.)

.....
6 BOZANIĆ 2014, 94

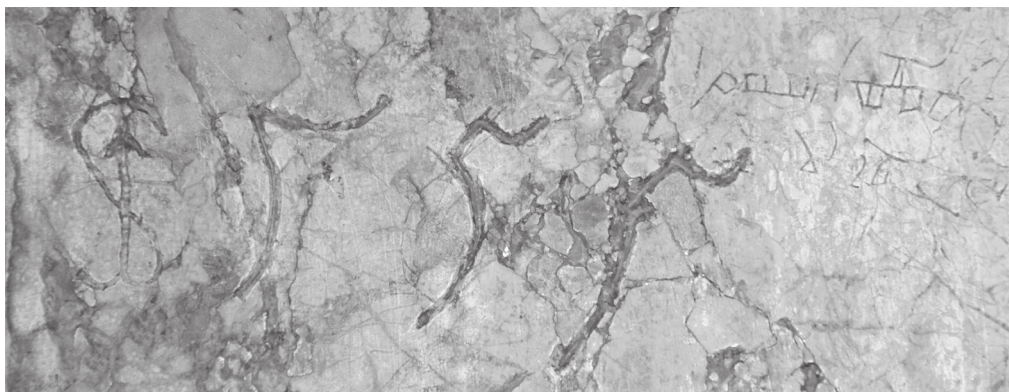
Na desnom dovratku tog portala urezana su dva grafita, a ne jedan kako se dosad mislilo. Arapskim brojkama ispisanim je rukopisom zapisan broj:

1555

Ta brojka najvjerojatnije označava godinu nekog važnog događaja za mjesto na kojem danas stoji crkva. Zašto je ta godina zapisana baš na samom portalu crkve i označava li godinu gradnje neke starije kapelice i tko je tada znao što se to dogodilo gotovo dva stoljeća ranije? Odgovori na ta pitanja još nisu nađeni.

Na istom dovratku postoji još jedan noviji grafit na glagoljici iz XVIII. stoljeća (Slika 3):

**... HVALA
BOGU P...**

Sl. 3. Crkva Sv. Antona Padovanskog, desni dovratk portal (snimio J. M.)

Sljedeće se godine 1725. na pročelje postavljaju i dva prozora, lijevo i desno od portala, od istoga kamena.

Lijevi prozor donirao je dobrostojeći paron Jure Kraljić-Skutlić, otac popa Ivana. Na nadprozorniku dao je uklesati latinicom:

**PARON ZORZI KRAGLICH
CINI UCINIT OVU
PUNESTRU MDCCXXV**

Na lijevom doprozorniku istog prozora glagoljicom je zapisan grafit:

**PISAH JA
JuRE KRALJIĆ**

Na desnom doprozorniku nalazi se glagoljički grafit iz XVIII. stoljeća (Slika 4):

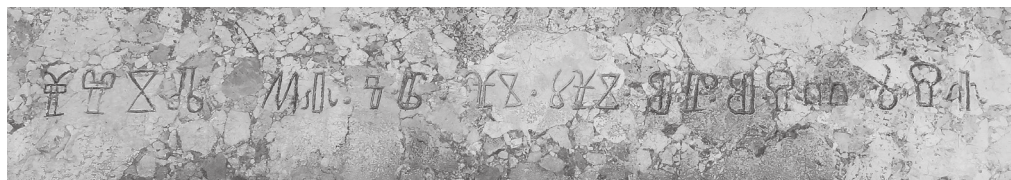
Sl. 4. Crkva Sv. Antona Padovanskog, pročelje, lijevi prozor (snimio J. M.)

**PISAH
JA ŽAKAN
PETAR ŽGOMBIĆ**

Taj se grafit može pripisati budućem popu Petru Žgombiću, sinu Mihovilovu, plovanu dubašljanskom od 1779. do 1816. godine.

Desni je prozor donirao pop Mate Kraljić-Skutlić. Na nadprozorniku je dao zapisati glagoljicom (Slika 5):

**1725 • MATE • KRALIĆ • ČINI • UČINIT • OVU • PUNEŠTRU • OD
• SVOGA • U • SVETOGA • ANTONA**

Sl. 5. Crkva Sv. Antona Padovanskog, pročelje, desni nadprozornik (snimio J. M.)

Natpis je veličine 68,5 x 3 cm i zanimljiv je po tome što je tekst od 56 slova uspio abrevijacijama napisati sa samo 21 znakom.

Na lijevom je doprozorniku tog desnog prozora na pročelju crkve Pave Žgombić oštrim predmetom u kamen urezao prikaznu molitvu u misi (Slika 6):⁷

**PRIMI GOSPOD'
ŽARTVU OT RUKU
TVOJEJu VO HVALU
I SLAVU IMENI
SVOEGO**

.....
7 FUČIĆ 1982, 147

VA POLZU NAŠU I VSEJa
SVETIJa CARKVI SVOEE
PISAH Ja PAVE
ŽGOMBIĆ T...
16 MAJa 1...

Natpisi i grafiti pisani su miješanim oblicima ustavnih, dekorativnih inicijalnih i kurzivnih glagoljskih slova.

Grafite na portalu i puneštama pisali su đaci koji su pohađali škole u Svetom Antonu kod popa Mate i popa Ivana Kraljića vježbajući pisanje tek naučenih glagoljskih slova.

Na pisanje i šaranje po kućama i crkvama nije se gledalo blagonaklono ni onda, kao ni danas. Međutim, zbog informacija koje su prenijeli svim sljedećim generacijama, zahvalni smo svakom tom mladiću za svako slovo koje je urezao na te dvije puneštre i jednom portalu.

Sl. 6. Crkva Sv. Antona Padovanskog, pročelje, desni prozor (snimio J. M.)

Literatura:

BOTICA, Ivan – GALOVIĆ, Tomislav, Glagoljična pismenost srednjovjekovne Dubašnice (s osvrtom na početke hrvatskoglagoljskoga notarijata na otoku Krku), *Zbornika radova s Prve medievističke znanstvene radionice u Rijeci*, ur. Kosana JOVANOVIĆ i Suzana MILJAN, Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci (e – izdanja [ISBN – 978-953-7975-10-4]), 2014., 55-71. – dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/hr/povjerenstva-i-odbori/izdavacka-djelatnost.html>

BOZANIĆ, Anton, *Dubašnica – povijesne mijene, drevna župa i iseljenici u New Yorku*, Malinska: Općina Malinska-Dubašnica, 2014.

FUČIĆ, Branko, *Glagoljski natpisi*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (Djela JAZU, knj. 57), 1982.

GALOVIĆ, Tomislav, *O Dubašnici i njezinim ljudima. Prinosi za povijest dubašljanskoga kraja na otoku Krku*, Rijeka: Općina Malinska-Dubašnica, Malinska – Izdavačka kuća Adamić, Rijeka – Povijesno društvo otoka Krka, Krk (*Krčki zbornik*, sv. 48., Posebno izdanje Povijesnog društva otoka Krka, sv. 42.), 2004.

ŠTEFANIĆ, Vjekoslav, O glagoljašu Ivanu Kraljiću, *Krčki kalendar 1941* (1941): 41-45.

ŠTEFANIĆ, Vjekoslav, *Glagoljski rukopisi otoka Krka*, (Djela JAZU – knjiga 51.), Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1960.

ŠTEFANIĆ, Vjekoslav, *Glagoljski rukopisi Jugoslavenske akademije*, (I. dio – uvod, Biblija, apokrifi i legende, liturgijski tekstovi, egzorcizmi i zapisi, molitvenici, teologija, crkveni govori /homiletika/, pjesme), Zagreb: Historijski institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 1969.

ŠTEFANIĆ, Vjekoslav, *Glagoljski rukopisi Jugoslavenske akademije*, (II. dio – zbornici različitog sadržaja, regule i statuti, registri, varia, indeksi, album slika), Zagreb: Historijski institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, 1970.

Juraj MUŽINA

Kovači – two windows and one portal on the Church of St. Anthony in Dubašnica

Summary

In the village of Sveti Anton, located in the central part of Dubašnica, there are six Glagolitic inscriptions and graffiti preserved on two windows and one portal. The portal has Arabic numerals inscribed with numbers “1555”, probably indicating a significant year for that village. Inscriptions and graffiti give us information about the people and life in Sveti Anton throughout the 18th century. They provide information about the benefactors, teacher priests and young men, students of the Glagolitic schools.

Keywords: Kovači, Sveti Anton, Glagolitic inscriptions, 1555, Ivan Kraljić.